

УДК 378.016:787

Андрейко О. І.
Львівська національна музична академія
імені М. В. Лисенка

АКМЕПЕДАГОГІЧНИЙ ПРОЦЕС СТАНОВЛЕННЯ ВИКОНАВСЬКОЇ КУЛЬТУРИ СКРИПАЛЯ

У статті розглядаються прогресивні методи моделювання виконавської акмедіяльності скрипаля в контексті формування його виконавської культури. Визначаються основні напрямки формування цього процесу, серед яких вагомим значення набуває інноваційний мистецько-персоналізований підхід. Такий підхід у інструментальній, зокрема, скрипковій методиці системно розглядається вперше. Підґрунтям введення такого підходу в систему вищої освіти є впровадження нових культурно-психологічних, ціннісно-рефлексивно-креативних методів і технологій. Надзавданням у процесі формування виконавської культури скрипаля визначається розробка акмемоделі розвитку майбутнього музиканта. Змістом цього процесу стає розвиток та стабілізація виконавської концепції. На цих засадах у майбутнього артиста формується акмевиявлення власної виконавської концепції “Я – виконавець-творець”, що віддзеркалюється у персоналізовано-творчій виконавській інтерпретації.

Ключові слова: акмедіяльність музиканта, ціннісно-рефлексивно-креативний підхід, артпедагогіка.

В умовах модернізації вищої мистецької освіти вагомим значення набувають процеси, спрямовані на творче формування виконавської особистості музиканта як епіцентру розвитку його виконавської культури.

У зв'язку з цим, у дослідженні базисом для розробки методики формування виконавської культури скрипаля використовується акмеологічний підхід, у структурі якого домінують визначаються аксіологічний та творчий напрямки навчання. Аксіологічний – ціннісно-мотиваційний – напрямок розглядається у дослідженні як основа формування виконавської культури, в центрі якої знаходиться цінність особистості, аксіологічним ядром якої є професійна самосвідомість з такими її складовими як самопізнання, самооцінка, самоставлення, Я-концепція. Творчий напрямок пов'язаний із формуванням креативної домінанти виконавської діяльності скрипаля, а також регуляцією (корекцією) установки фахової діяльності та створення вартісно нової її модифікації. Формування вартісно нової установки виконавської діяльності скрипаля розглядається у дослідженні не в абстрактному розумінні, а як наслідок аксіологічної – ціннісної – діяльності самосвідомості музиканта та його креативних здібностей, на ґрунті чого власне і розробляється методика формування довершеної, гармонійної, досконалої виконавської культури скрипаля акмеологічними засобами. Наслідком такого процесу є формування виконавства на рівні мистецтва – артвиконавство, яке сублімує риси

виконавця-майстра, виконавця-новатора, виконавця-творця [1].

Проблеми аналізу пізнавальних процесів в діяльності музиканта та його індивідуально-психологічних якостей набувають на сучасному етапі розвитку музичної педагогіки актуального значення. Праці з музичної психології (Б. Теплов, В. Петрушин, В. Ципін) озброюють педагога "системним розумінням задіяності структури особистості музиканта в його професійній діяльності, наукового аналізу його музичних обдарувань" [3, с. 101]. Однак, на сучасному етапі перед музичною педагогікою стоїть завдання створити міцне методичне підґрунтя для реалізації особистісного потенціалу майбутнього музиканта та розвитку його креативно-доцільних виконавських якостей для подальшого професійного самоусвідомлення та самовдосконалення. У зв'язку з цим, для перспективного розвитку теорії та методики формування виконавської культури обирається мистецько-персоналізований підхід, який визначає механізми особистісної реалізації музиканта у виконавській діяльності та шляхи її практичного самовдосконалення. Такий підхід в інструментальній, зокрема, скрипковій методиці системно розглядається вперше. Здебільшого науковці-музиканти (М. Берлянчик, В. Падуровський, А. Євдокимов) фрагментарно розглядають один з компонентів пізнавальних процесів в діяльності музиканта, обмежуючись при цьому теоретичним аналізом і не торкаючись проблем задіяності структури самосвідомості у формуванні музично-виконавської діяльності. Тим самим із поля зору розвитку скрипкової методики випускаються такі завдання, як розробка теорії і практики виконавської оцінно-регулятивно-креативної діяльності скрипаля, що має бути пріоритетним для методики навчання у спеціалізованих музичних закладах освіти.

Розвиток музично-педагогічної освіти в руслі гуманістичної філософії потребує перегляду теоретико-методологічних засад професійного розвитку музиканта, пошуку нових механізмів формування його виконавської культури на ґрунті активізації самореалізації особистості в процесі творчої діяльності, що, у свою чергу, складає сутність акмеологічної діяльності [2].

У цьому напрямку вагомими постають дослідження з психології (Л. Бочкарьов, С. Рубінштейн), педагогіки (С. Гончаренко, І. Зязюн), музикознавства (Б. Асаф'єв, В. Медушевський, А. Сохор), музичної психології (Б. Теплов, В. Петрушин, Подуровський), музичної педагогіки (Г. Падалка, В. Ражников, О. Рудницька).

В останні роки науковці виявляють значний інтерес до педагогічних проблем акмеології. Теоретичні віднайдення О. Бодальова, А. Деркача О. Степанової, історичні екскурси Н. Кузьміної, філософські узагальнення І. Зязюна в галузі естетичного виховання, його сутнісних засад,

уможливлюють поглиблене вивчення акмеологічних напрямків музично-педагогічної діяльності.

Мета статті полягає у висвітленні нового напрямку формування виконавської діяльності скрипаля акмеологічними засобами, які в подальшому забезпечують розвиток творчих рівнів його виконавської культури.

Виходячи із міркувань щодо визначальної ролі акмеологічного фактору як у мистецтві, так і у педагогіці, виокремлюємо поняття акмеологічної артпедагогіки [2], під якою розуміємо самостійну галузь педагогічного знання, що досліджує закономірності досягнення найвищого рівня у музичному навчанні і розвитку особистості. Предметом акмеологічної артпедагогіки (мистецької педагогіки) виступають акмеологічні засади художнього навчання, виховання і розвитку особистості. Інакше кажучи, оскільки системотвірними компонентами мистецької педагогіки як практики художнього навчання, виховання і розвитку є педагог і учень, предметом акмеологічної педагогіки визначається взаємодія педагога і учнів, спрямована на досягнення останніми найвищих результатів у професійній діяльності [2].

Виконавська майстерність та творчість скрипаля визначаються як вищий та досконалий рівні музично-виконавської культури.

На основі теоретичних положень науковознавства (філософії, педагогіки, педагогічної психології, музичної психології) розкривається поняття “майстерність”, виявляється її сутність. Встановлено, що психолого-педагогічний аспект цього поняття залишається малодослідженим, що створює передумови подальшого наукового пошуку.

Формування вищого рівня виконавської культури музиканта його виконавської майстерності пов'язане з рівнем розвитку його особистісної культури, структура якої співзвучна з психологічною структурою особистості. Особистісна культура виступає як складова професійної культури особистості, оскільки виявляється і базується на усвідомлюваному засвоєнні, формуванні та реалізації музично-виконавських знань, умінь, навичок, здібностей у процесі становлення ефективної фахової діяльності. Саме ці чинники на певних вершинних видах діяльності акмеологічної активності музиканта є засадничими у формуванні виконавської майстерності та творчості. Ці прояви виконавської культури в ціннісних якостях особистості скрипаля та в акмеологічному (вершинному) розвитку його професіоналізму мають розглядатись як концентроване джерело і водночас ідеальна мета оновлення змісту мистецької освіти. Все це свідчить про необхідність розробки і широкого “*впровадження у систему освіти нових культурно-психологічних, ціннісно-рефлексивно-креативних методів і технологій*” [4, с. 43]. Одним із перспективних напрямків цього

процесу може стати формування виконавської особистості музиканта методами моделювання його акмеїдальності.

На думку видатних педагогів-музикантів (Г. Нейгауз, Б. Струве, Л. Ауер, А. Ямпольський), показниками високих рівнів виконавської діяльності є насамперед виконавська майстерність та творчість.

Майстерність у психологічному вимірі визначається як висока вправність у виконанні певного виду діяльності, що передбачає наявність професійних знань, умінь, навичок; вона характеризує людину щодо її здатності до швидкого і бездоганного виконання трудових операцій, працьовитості, наполегливості, любові до праці. Майстерність є рисою, що відрізняє вправного професіонала в діяльності від інших, тим що він творить щось неповторне, нестандартне. *Творчість* є комплексом індивідуальних рис особистості, який характеризується:

- володінням активністю до потенційної творчості;
- креативністю (здібність до створення нових суджень, понять);
- здатністю до творення вартісно нового.

Критеріями творчості виступають: “*процес*, що характеризується, зміною стереотипів установок, рухливістю пізнавальних процесів; *реакція сприйняття*, яка супроводжується подивом, а далі акцептацією (згода, одобрення); *продукт*, якому притаманна новизна і вартісність” [6, с. 144].

Майстерність у педагогічному вимірі визначається як творча діяльність, що характеризується спонуканням до поступу, удосконалення, самоствердження (І. Зязюн). *Майстерність у музично-виконавському вимірі* трактується як організація енергії звукового матеріалу, що спирається на відповідних естетичних правилах. “Виконавська майстерність надає такої форми звуковому матеріалу, яка була б співзвучна з його енергетичною структурою” [5, с. 39]. Отже, виконавська майстерність полягає в адекватному відтворенні змісту музичного твору досконалими технічними засобами. *Виконавська майстерність інструменталіста* – це інтегрована сукупність “різносторонніх індивідуально-особистісних якостей виконавця, його висока художньо-естетична культура, розвинутість музичного та інструментального мислення, спеціальних скрипкових здібностей, умінь, навичок, що розгортаються в процесі самобутньої, соціально мотивованої інтерпретаторської творчості” [1, с. 44]. Критеріями, які відрізняють виконавську діяльність від виконавської майстерності, є вільне володіння технологією гри на скрипці (психотехніка гри на скрипці), художньо-творчий тип мислення, творчість, здатність до акмеологічних процесів.

У процесі дослідження феномену виконавської культури музиканта використовуються підходи методології професійного становлення майбутнього фахівця. Завданням дослідження є *створення акмеологічної моделі формування виконавської культури майбутнього музиканта*. Умовою розв'язання поставленого завдання є становлення музиканта-

педагога нового типу. Це має бути педагог-дослідник – творча особистість, теоретично добре оснащена, функціонально грамотна, ґрунтовно підготовлена до евристичного вирішення різноманітних виховних, виконавських і педагогічних завдань, що неухильно виникають в процесі залучення учнів різного рівня музичного обдарування, особистих уподобань, інтелектуального і емоційного укладу, різноманітних психологічних особливостей до мистецтва гри на інструменті. За рівнем продуктивності професійної діяльності педагогів можна здійснити таку їх класифікацію: педагог-консерватор, педагог-новатор, педагог-творець. Кожному з цих типів викладачів притаманний свій рівень потенційної педагогічної здатності. Власне педагог-новатор володіє системним моделюванням професійних знань, а педагог-творець здійснює системне моделювання професійної діяльності – творить майбутнього майстра фахової справи, тоді як педагог-консерватор застосовує репродуктивну або ж адаптивну технологію. Саме змістом, сутністю формування системного моделювання професійної діяльності майбутнього музиканта є наявність у педагога *акмеологічної моделі технології формування виконавської культури скрипаля*, яка складається з трьох етапів.

На першому етапі здійснюється практично-аналітичний дискурс у майбутніх спеціалістів *реальної концепції “Я-виконавець”* за допомогою професійних міжособистісних відносин у вигляді транслювання особистісного і професійного досвіду викладача. На цьому етапі використовується *аналітико-рефлексивна методика*, метою якої є системний аналіз та моделювання знань у побудові виконавської майстерності скрипаля. Завдання полягає в аналізі прогресивних технологій становлення художньої та технічної майстерності скрипаля.

Викладач представляє технологію досягнення збалансованого рівня розвитку основних компонентів виконавської майстерності скрипаля. Подає методику досконалого формування мотиваційно-орієнтаційних, операційно-технологічних та креативних компонентів виконавської майстерності скрипаля.

Другий етап моделі пов'язаний з актуалізацією уваги особистості майбутнього спеціаліста на порівнянні своєї реальної професійної концепції *“Я-виконавець”* зі змістовною концепцією музичного твору, яку умовно можна визначити як концепцію *“Я-ідеальне”*, за допомогою міжособистісних відносин у вигляді *виконавського рефлексивно-оцінного діалогу* між виконавцем та твором. Відбувається осмислення, порівняння та регуляція художньо-технічного потенціалу скрипаля згідно з композиторською концепцією виконуваного твору.

На цьому етапі використовується *інтерпретаційно-корективна методика*, що охоплює методи порівняння та потенційно-прогресивної корекції наявного рівня розвитку компонентів виконавської майстерності

скрипаля з естетично-значущими потребами відтворення образної концепції музичного твору.

Третій етап передбачає стимуляцію особистісного зростання та самовдосконалення майбутніх фахівців для досягнення *персоналізованої виконавської концепції “Я-виконавець-творець”*. На цьому етапі використовується творчо-програмуюча методика. Мета етапу полягає у формуванні системно-перетворюючої професійної діяльності. Завдання, які необхідно вирішити на цьому етапі, полягають у досягненні персоналізованого, поглиблено особистісного розвитку самовдосконалення виконавської майстерності майбутнього скрипаля для досягнення естетично-досконалої виконавської інтерпретації на рівні композиторської драматургії музичного твору.

Висновки. На ґрунті професійно-особистісної методики прогресивно-креативної корекції скрипаль збагачує свій професійний досвід оволодінням акмеологічними механізмами – самовдосконаленням, самокорекцією, самоорганізацією – і вибудовує персоналізовано-творчу виконавську інтерпретацію, що характеризує мистецький рівень виконавської культури скрипаля.

Використана література:

1. *Андрейко О. І.* Виконавська культура скрипаля : теорія та методика формування : [монографія] / Оксана Іванівна Андрейко. – Львів : Галицька видавнича спілка, 2013. – 298 с.
2. *Падалка Г. М.* Педагогіка мистецтва / Галина Микитівна Падалка. – К. : “Освіта України”, 2008. – 272 с.
3. *Петрушин В. И.* Музыкальная психология / Владимир Иванович Петрушин. – М. : “Гуманитарный издательский центр ВЛАДОС”, 1997. – 382 с.
4. *Рибалка В. В.* Аксіологічні основи психологічної культури особистості / Валентин Васильович Рибалка. – Чернівці : Технодрук, 2009. – 228 с.
5. *Wronski Tadeusz.* Techniki gry skrzypcowej / Tadeusz Wronski. – Warszawa, 1996. – 230 s.
6. *Strelau Jan.* Psychologia / Jan Strelau. – Gdansk, 2000. – 895 s.

АНДРЕЙКО О. И. Акмепедагогический процесс становления исполнительской культуры скрипача.

В статье рассматриваются прогрессивные методы моделирования исполнительской акмедеятельности скрипача в контексте формирования его исполнительской культуры. Определяются основные направления формирования данного процесса, среди которых большое значение приобретает инновационный художественно-персонализированный подход. Такой подход в инструментальной, в частности, скрипичной методике, системно рассматривается впервые. Основой введения данного подхода в систему высшего образования является внедрение новых культурно-психологических, ценностно-рефлексивно-креативных методов и технологий. Сверхзадачей формирования исполнительской культуры скрипача является разработка акме модели развития будущего музыканта. Содержанием данного процесса является развитие и стабилизация исполнительской концепции. На данных основаниях у будущего артиста формируется акмепроявление исполнительской концепции “Я – исполнитель-творец”, что отображается в персонализированно-творческой исполнительской интерпретации.

Ключевые слова: акмедеятельность музыканта, ценностно-рефлексивно-креативный подход, артпедагогика.

ANDREJKO OKSANA. Acme pedagogical forming process of performing culture of violinist.

In an article progressive modeling methods of performing acme activity of violist in context of forming of his performing culture are reviewed. Main directions of forming given process, among which weighty place acquire innovational artistic-personalized approach, are established. Such an approach in instrumental, in particular, violin method is regarded for the first time. Subsoil for introduction of given approach in system of high education is plantation of new culture-psychological, valuable-reflective-creative methods and technologies. Supertask in forming process of violinist's performing culture defines operation of developing acmemodel of future musician. Content of given process is development and stabilization of performing concept. Due to this articles future artist forms his/her acmemanifestation of personal performing concept "I-performer-creator", which mirrors in personalized-creative performing interpretation.

Keywords: *acmeactivity of musician, valuable-reflective-creative approach, artpedagogy.*

УДК 378.091:78

Бай Шаожун
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова

СТРУКТУРА САМОКОНТРОЛЮ ТВОРЧОЇ ІНТЕРПРЕТАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ ВОКАЛЬНО-ХОРОВОГО НАВЧАННЯ

Стаття розкриває структурні особливості формування самоконтролю майбутнього вчителя музики у процесі інтерпретаційної діяльності. Розкрито значення означеного феномену для виконання вокально-хорової роботи. Викладені структурні особливості формування самоконтролю майбутніх учителів музики в процесі інтерпретації музичних творів. Структура самоконтролю творчої інтерпретаційної діяльності студентів інститутів мистецтв складається з комплексу трьох компонентів – регулятивно-потребового, результативно-оцінювального та творчо-самостійного.

Ключові слова: *структурні компоненти, самоконтроль, майбутні вчителі музики, інтерпретація музичних творів, вокально-хорове навчання, творчість.*

В умовах гуманізації освітнього процесу зростає значення заходів, спрямованих на удосконалення професійної підготовки майбутніх учителів музики. Сутність цих вимог визначено в програмних документах: Державній доктрині національній програмі "Освіта" (Україна XXI століття), Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті, Концепції громадянського виховання особистості в умовах розвитку національної державності – та зумовлено ствердженням гуманістичної ідеї загальнолюдських цінностей та моральних ідеалів, національно зорієнтованого світогляду студентської молоді – майбутніх учителів музики, керівників шкільних творчих колективів.

З огляду на це, особливої актуальності набуває проблема формування самоконтролю майбутніх учителів музики в процесі виконавської діяльності.